

України, відстоюючи ідеали свободи, національної гідності та суверенітету. Пам'ять про них стала символом боротьби за українську державність.

Одним із прикладів поєднання меморіалізації героїв визвольних змагань та сучасності є заповідне урочище Холодний Яр на Черкащині. Завдяки багаторічній діяльності історичного клубу “Холодний Яр” ця місцевість перетворюється на меморіальну територію, де щороку відбуваються вшанування Героїв. Меморіал у Холодному Яру починався з пам'ятного знака 93-й окремій механізованій бригаді, що носить почесне найменування “Холодний Яр” – на честь історичної місцевості Наддніпрянської України, що ушавилася своїми повстанцями. Сьогодні – це вже своєрідний пантеон, де тісно переплелися історична пам'ять про борців за незалежність 1917–1923 років та сучасних героїв України.

Вогонь запеклої боротьби за незалежність символічно поєднав могилу сотника кінної сотні полку гайдамаків Холодного Яру Івана Компанійця, похованого на території Мотрониного монастиря, із могилою Героя України Георгія Тарасенка, учасника оборони Харкова, який загинув 25 березня 2022 року і заповів бути похованим у Холодному Яру.

Пам'ятники та меморіальні заходи, як-от щорічні вшанування на місцях боїв, сприяють об'єднанню поколінь у шануванні героїв. Вони дають можливість сучасній молоді усвідомити місце холодноярців у становленні національної ідеї та національної гордості, створюючи їх символом непохитності та волелюбності українського народу.

Сучасна глорифікація героїв-захисників визвольного руху 1917–1923 рр. та російсько-української війни служить не лише вшануванням їхньої пам'яті, а й нагадуванням про незламність та національну єдність. Вони стали частиною історичного та культурного континууму, що забезпечує зв'язок між поколіннями українців та формує стійкість та звитягу прийдешніх поколінь захисників і захисниць України.

*Харламов М.І., д.і.н., професор,
Боснюк В.Ф., к.психол.н., доцент
Національний університет цивільного
захисту України, м. Харків*

СІЛЬСЬКІ ДОБРОВОЛЬЧІ ПОЖЕЖНІ ДРУЖИНИ У БОРОТЬБИ З ПОЖЕЖАМИ В УКРАЇНІ У 20-х РОКАХ ХХ СТОЛІТТЯ

У 1920-х роках справою гасіння пожеж у сільській місцевості займалися в основному сільські добровольчі пожежні дружини. Через економічні, територіальні, побутові особливості українських сільських регіонів боротьба з пожежами здійснювалася там за принципами самозахисту населення від вогняної небезпеки, у формі особистої та матеріальної участі в організації пожежних добровільних дружин. Селяни у роки Першої світової війни, революцій та швидких змін політичних режимів розуміли, що ніхто, окрім них самих, не буде захищати їх життя та майно від вогню. Однак робота пожежних дружин була суттєво послаблена через військові дії, мобілізації, голод й інші несприятливі явища. У разі порушення населенням селища протипожежних правил, дружина негайно мала повідомляти про це у міліцію, місцевий виконком, сільраду для притягнення винних до відповідальності. Добровільна пожежна дружина могла купувати та відчужувати майно, утримувати майстрів пічної та сажотрусної справи, брати відповідальність за роботи, спрямовані на поліпшення пожежної безпеки селищ (вогнетривке будівництво, копання

ставків та колодязів, упорядкування шляхів до водних джерел, обсаджування території сіл деревами тощо). Добровільні пожежні дружини поділялися на кілька загонів. Перший загін пожежних – група сокирників, разом із яким працювали вогнеборці, які залазили на стіни та дахи будівель. До другого загону трубників відносилися рукавники, які доглядали за пожежними рукавами, та ствольники, які тримали брандспойти. З групи трубників міг бути виділений загін водопостачальників, де були діжкари та відерники (наповнювали діжки та носили воду у відрах). Останнім загоном був колектив охоронців. Вони охороняли місце пожежі, винесене з будинків майно та цінності, не дозволяли людям заходити на місце пожежі та брати речі. Начальники вищезазначених загонів призначалися керівником дружини. На допомогу собі командири дружин і загонів підбирали помічників, які займали керівні місця на час відсутності або хвороби основного керівного складу. Щоб відрізнити під час пожеж членів загонів добровольців, існували спеціальні знаки – стрічки, що надівалися на лівий рукав. У великих та середніх селах добровільні пожежні дружини мали створюватися у випадку наявності, як мінімум, тридцяти учасників, а у маленьких – їх мало бути не менше десяти. У випадку, якщо добровольців було менше десяти, то відкривалися підвідділи добровільних пожежних дружин, що підпорядковувалися сусідній великій дружині. Дружини та їх структурні підрозділи могли об'єднуватися у крупні добровільні пожежні товариства, що підпорядковувалися у адміністративно-технічному відношенні державним органам пожежного нагляду, а у господарчій сфері були самостійними.

*Ховрич С.М., к.і.н., доцент
Військовий інститут телекомунікацій
та інформатизації імені Героїв Крут,
м. Київ*

МОБІЛІЗАЦІЙНІ МОЖЛИВОСТІ УКРАЇНИ: ІСТОРИЧНА РЕТРОСПЕКТИВА

Зважаючи на російсько-українську війну, важливо проаналізувати історичний досвід наших попередників щодо забезпечення належної оборони країни; це дасть змогу об'єктивно оцінити усі нинішні ризики для держави у разі “в’ялої” кампанії із мобілізації суспільства. Варто зазначити, упродовж усього українського державотворення мобілізаційні спроможності суспільності були різними.

На думку знаного археолога В.І. Клочка, уже у добу пізнього енеоліту (2800–2500 рр. до Р.Х.) на території сучасної України виникають дві різні військові структури (зокрема, відбувається зародження військової аристократії). Деяких успіхів у воєнному мистецтві досягли трипільці; їхні поселення-гіганти могли, підкреслював професор В.Ф. Остафійчук, “...у разі потреби виставити для свого захисту не одну сотню воїнів”. Кардинальні зміни у військовій справі відбулися у післятрипільську добу. Так, войовничі кіммерійці (основа війська – легкоозброєні вершники-стрільці) здійснювали військові походи на землі сусідів (професор Л.Л. Залізняк). Їх військовий потенціал, наголосимо, вдало використали скоти. На переконання відомого історика О.А. Палія, “після встановлення на території України скіфської влади частина кіммерійців увійшла до скіфських загонів”. Таким чином на міжнародній арені з’явилося одне із найпотужніших й чисельних військ того часу. Археологічні знахідки свідчать, що серед їхніх воїнів були і жінки. Але на відмінну від сарматів повномасштабне залучення жінок до бойових дій скити не практикували.